Dnro 001/81/2021

Vesa Vuorenkoski 22.2.2021

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Verojaosto
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen keskiviikkona 24.2.2021 klo 10.15

O 48/2019 vp Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen - nykytila ja kehittämistarpeet

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutumista koskeneesta selvitysmuistiosta. Akava kannattaa muistiossa on esitettyjä viittä keskeistä kehittämissuositusta jäljempänä esitetyillä täydentävillä huomioilla.

Taloudellisten vaikutusten arvioinnista

Selvityksen mukaan lainsäädännön taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on kotitalouksien asemaan kohdistuvien taloudellisten vaikutusten arviointi ollut vähäistä viimeisinä vuosikymmeninä. Kotitalouksille kohdistuvien vaikutusten arviointi on ollut huomattavasti vähäisempää kuin yrityksiin kohdistuvien taloudellisten vaikutusten arviointi. Sama pätee Akavan käsityksen mukaan myös palkansaajien taloudelliseen asemaan liittyvien taloudellisten vaikutusten arviointiin. Nämä vaikutukset jäävät useimmiten arvioimatta eri syistä, vaikka niiden osuus kansantaloudellisista vaikutuksista on hyvin suuri.

Vaikutusten arviointiohjeissa on rakenteellinen ongelma siinä, että palkansaajien asemaan kohdistuvaa arviointia tehdään muiden yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä, eikä taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Palkansaajat ovat kuitenkin merkittävä taloudellisten toimijoiden ryhmä kansantaloudessa, ja heidän käyttäytymisvaikutuksensa näkyy siinä suoraan. Palkansaajiin kohdistuvat vaikutukset tulisikin arvioida erikseen taloudellisissa vaikutuksissa. Esimerkiksi tuloverotusta koskevissa hallituksen esityksissä olisi tuotava esiin ehdotettujen veromuutosten vaikutukset palkansaajien haluun tehdä lisätöitä, tulonmuuntoon ja aivovuotoon.

Yritysvaikutusten arvioinnissa on havaittavissa taipumusta arvioida vaikutuksia johonkin tiettyyn yrityssegmenttiin liittyen, jonka seurauksena yritysvaikutusten arviointi on tapauskohtaista, eikä tuota tietoa koko yrityskentälle suuntautuvista vaikutuksista. Kärjistetysti voidaan todeta, että on esimerkiksi aivan eri asia arvioida jonkin monopolin tai markkinoille haitallisia vaikutuksia aiheuttavan kilpailua rajoittavan toimintatavan purkamisen vaikutuksia vain kyseistä toimintaa

harjoittavan yrityksen näkökulmasta, kuin kaikkien yritysten näkökulmasta.

Akavan mielestä yksi merkittävä puute vaikutusarvioinneissa on ollut sukupolvivaikutusten arvioinnin puute. Erityinen tarve sukupolvivaikutusten arvioinnille on verotuksessa. Tätä koskevat arvioinnit olisikin syytä lisätä verotusta koskeviin hallituksen esityksiin.

Lainvalmistelijoiden resurssit

Selvityksessä todetaan selvästi merkittävimpänä puutteena lainvalmistelun vaikutusten arvioinnissa olevan vajavaiset resurssit ja heikko ohjeistus vaikutusarviointien toteuttamiselle. Ohjeiden puolesta tilanne on viime vuosina korjaantunut jonkin verran.

Merkittävin hidaste vaikutusarviointien tehostumiselle ja laadun parantumiselle on lainvalmistelun resurssien vajavaisuus. Selvityksessä tuodaankin hyvin esille lainvalmistelun muuttuminen työryhmätyöstä yksintyöskentelyksi. Lainvalmistelijoiden merkittävin ajallinen panostus kohdentuukin itsestään selvästi varsinaiseen lainvalmisteluun ja väistämättä resurssien puutteen vuoksi vaikutusten arviointi jää vähäisemmälle huomiolle. Ennen kuin resursseja tältä osin korjataan, on vaikea edellyttää vaikutusarviointien laadun merkittävää paranemista. Lainsäädäntöjohtajan virkojen perustaminen ministeriöihin on yksi toimenpide, mutta suuremman luokan muutosta ei tapahdu ennen kuin lainvalmistelun resursseja lisätään.

Lainsäädännön arviointineuvoston rooli

Lainsäädännön arviointineuvoston roolin täsmentäminen on tarpeen. Toisinaan on käynyt niin, että arviointineuvosto on ottanut johonkin substanssiasiaan kantaa tuntematta asiaa täysin, jolloin myös arviointineuvoston lausumat ja johtopäätökset ovat olleet heikolla pohjalla.

Arviointineuvoston resurssit eivät koskaan tule olemaan niin suuret, että se kykenisi arvioimaan jokaisen hallituksen esityksen ja sen valmisteluaineiston. Myös silloin, kun neuvoston arviointitoiminta rajoittuu tiettyyn otokseen lakihankkeista, on harkittava, tulisiko sen keskittyä tarkemmin arvioimaan vain tehtyjä vaikutusarviointeja, jotta toiminnan korkea taso voitaisiin paremmin turvata.

Arviointineuvoston resurssien kohdentaminen nimenomaan vaikutusten arviointiin antaisi mahdollisuuden myös aktiivisemmin neuvoa ministeriöiden lainvalmistelijoita vaikutusten arvioinnin toteuttamisesta.

Akava ry:n puolesta

Vesa Vuorenkoski
yhteiskunta-asioiden päällikkö